

DOE PAK

DuPAK DoePAK POPPENSPE(ELMUSEUM)KRUMELKRANT NUMMER 14 DoePAK DuPAK

Een **dupák** (spreek uit: **do-pak**) is een stang- en trucpop. Het nummer met de dupák wordt in het Tsjechische en Slowaakse volkspoppentheater met marionetten en stangpoppen altijd als toegift opgevoerd. De pop maakt sprongen waarbij zijn lijf beurtelings lang en kort wordt. Het is een truc die overeenkomt met het uitrekken en weer inkrimpen van de hals van de *Dood van Pierlala* in de poppenkast. Pierlala is een stokpop en wordt van onder af gemanipuleerd; de dupák wordt als stangpop van bovenaf bewogen. Terwijl het rijzen van Pierlala's hals heel langzaam en onder doodse stilte geschiedt, gaat het strekken en inkrimpen van de dupák razendsnel en met veel rumoer. Dupák betekent 'stampend'. De houten voeten zijn met lood verzwaard. Het lijf van de pop is een zak van stof. De stang waaraan de dupák hangt, gaat door de kop en het lijf heen en zit vast aan de houten heup. Het gat in de kop is iets wijder dan de dikte van de stang, waardoor de kop soepel op en neer gaat. Aan weerszijden van de kop van de dupák is een touw vastgemaakt. De touwtjes gaan omhoog en zijn bevestigd aan een speelhoutje. Door dit houtje op en neer te bewegen, rekt en krimpt het lappen lijf. De pop gaat als het ware door de knieën en over de heup heen. Behalve springen kan de dupák ook om zijn as draaien; daarbij zwieren zijn armen wijd uit.

Doctor Johannes Faust

DoE niet zoals Doctor Faust die, in ruil voor kennis, zijn ziel aan de *duivel* verkoopt. Het is een legende die al in de zestiende eeuw werd rondverteld en opgevoerd. Spelers uit Centraal-Europa hadden en hebben 'Faust' op hun (poppen)repertoire. Het was vroeger echt volkstheater. Dat volkse wordt uitgedrukt door de knecht van de geleerde in de gedaante van *Hanswurst* of *Kasperl* (de Duitse *Jan Klaassen*). Hij maakt het avontuur van Faust mee, evenals diens avontuurtjes met de schone hertogin van Parma, en is zijn komische tegenbeeld. Door humor en slimheid ontkomt ook *déze clownfiguur* aan de hel.

Hoe heet de duivel waarmee Faust wegvliegt?

- * *Mefisto (Mephistopheles)*;
- * *Fitzliputzli*.

Episoden

Pupi (spreek uit: *poepie*) is het Italiaanse woord voor *stangpoppen*. Het theater van de *pupi* ontstond in de negentiende eeuw in Napels en op Sicilië. Op het repertoire staan de legenden over de *paladijnen* van Karel de Grote en hun strijd tegen de Saracenen. De legenden vormen een reeks verhalen. De spelers verdeelden die in *episoden*, net als bij een vervolgverhaal in strips, en voerden er per voorstelling een van op. Zo waren zij lange tijd verzekerd van een vast *publiek*. Want dat wilde natuurlijk graag het verdere verloop van de spannende geschiedenis zien en horen.

Op een zeer grote *affiche* wordt de opvoering aangekondigd. Deze *Cartellone* is verdeeld in vakken. Daarin zijn de afleveringen van het spel afgebeeld.

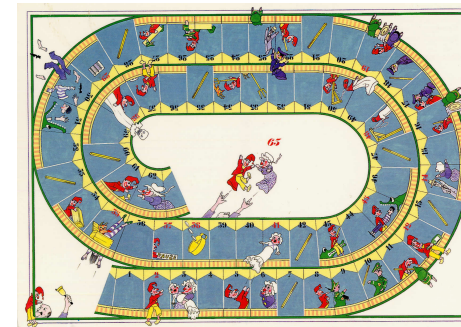
Pionnen

PAK een dobbelsteen, pionnen, krenten (*fiches*), de spelregels en *Jan z'n ganzenbord*: een vrolijk bordspel voor het hele gezin. *Jan Klaassen heeft weer eens wat uitgehaald: hij heeft de knuppel in het hoenderhok gegooid. De gansjes moeten plaatsmaken voor de stok. In het spel is 't dus geen 'gak-gak', maar 'tak-tak'. Vanzelfsprekend maakt Jan er weer een poppenkast van.*

Diverse karakteristieke oud-Hollandse poppenspeltafereeltjes kom je al spelende tegen: *Jan in de kroeg en de gevangenis, met de duivel, de agent, de heul, het monster en met Pierlala en het kistje.*

Het spel is in de *museumwinkel* verkrijgbaar. Je kunt het ook bij *óns* spelen. Maak gerust met je vrienden en vriendinnen een rondedans door het *Poppenspel(museum)* als je gewonnen hebt.

In het laatste bordvakje huppelen en springen *Katrijn* en haar *Jan van plezier*. Tot slot danken zij *publiek en spelers* en roepen: 'Dag allemaal, tot de volgende keer.' *Applaus!*

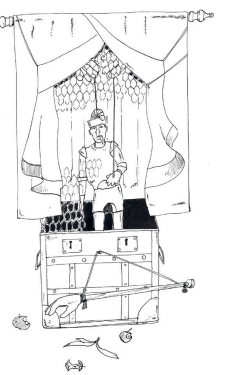
Achter het net

Vroeger lieten de *toeschouwers* zich bij de vertoningen van de Belgische stangpoppentheaters zo meeslepen dat zij het verschil tussen spel en werkelijkheid uit het oog verloren. Het publiek bemoeide zich met de actie en bekogelde de verraders en gemene sujetten met klokhuizen, uitgekauwde stukken wortel en papierpoppen.

Om hun poppen tegen deze en andere projectielen te beschermen, spanden de spelers dikwijls ijzergaas voor de toneelopening. Zo bleef het slagveld op het poppentoneel beperkt tot lijken, ledematen, losse koppen en wapens.

Zoek in het *poppentheater-abc* op onze *websites* naar de naam van de komische volkstypes in de voorstellingen met de Antwerpse *poesjenellen*. Het antwoord is ook te vinden op de *subsite* van het museum op de *website* van *Het Geheugen van Nederland*.

- Wat is het juiste antwoord?
- * *Voddebalen*;
  - * *vlerken en vlegels*.

Ontvluchting ...

uit de *poppenkast*. Daarover gaat een gedicht uit het begin van de twintigste eeuw, met een wonderlijk avontuur op een regenachtige dag op de Dam in Amsterdam.

'Dan plotseling komt Vrouw Katrijn
In haar gebloemde jakje,
(Ze heeft een parapluutje op)
Te voorschijn onder 't dakje,
Vlug springt zij uit de poppenkast
En zegt: 'Ik mag niet spelen
Omdat geen kind meer kijken komt,
Dat gaat mij erg vervelen.'

Maar Kees, de poppenkast-agent
(Je kent hem wel, die dikke)

Gaat met zijn sabel Jan en Trijn
Hard op hun schouder tikken.
'Halt', hijgt hij, "k heb je allebei,
Wat wou je hier gaan kopen?
Rechtsomkeert en vlug naar huis,
Hoe durf je weg te lopen!
Daar gaan, gevangen, Trijn en Jan,
Je hoort hen duid'lijk zuchten,
Zij durven voortaan nooit meer uit
De poppenkast te vluchten.'

Poppenspe(e)lmuseum ©

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel.: +31(0)578 - 63 13 29 Fax: +31(0)578 - 56 06 21
www.poppenspelmuseum.nl www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl info@poppenspelmuseum.nl

Kijkkast

Een *diorama* is een soort *kijkkast* of *kijkdoos* waarin een bepaalde *scène* te zien is. De 'voorstelling' wordt in lagen achter elkaar opgebouwd. In de lagen is in het midden een opening uitgespaard, waardoor de achterliggende plaatjes te zien zijn. Sommige diorama's zijn uitgegeven als een plooibaar boekje – in de vorm van een trekharmonica. Uitgevouwen kan het landschap of de gebeurtenis door de voorste *theateropening* bewonderd worden.

DoePAK-oplossingen

* De juiste antwoorden: *Mefisto* en *Voddebalen*.